

Sähkösavukekauppiat ry

19.10 2018

Sosiaali- ja terveysministeriö Lausuntopyyntö STM/2645/2017

”Sähkösavukekauppiat ry on alan kauppiaiden perustama yhdistys, jonka tarkoituksena on kehittää alaa vastuullisesti. Yhdistyksen jäseniksi ei hyväksytä kauppiaita, joilla on yhteyksiä tai sidonnaisuuksia perinteiseen tupakkateollisuuteen. Jäsenliikkeissä ei myydä perinteisiä tupakkatuotteita lainkaan. Yhdistyksen jäsenenä on lausuntohetkellä yli 80% sähkösavukkeita pääasiallisesti myyvistä liikkeistä. Huomioitavaa on, että suurin osa sähkösavukkeista Suomessa ostetaan erikoisliikkeistä.

Sähkösavukekauppiat ry haluaa lausua seuraavaa:

Nykytilanne

Nykyinen tilanne sähkösavukekauppioiden näkökulmasta on mutkikas. Kauppioiden näkökulmasta vaikuttaa siltä, etteivät nykyistä tupakkalakia valvovat viranomaiset tiedä, kenen vastuulle valvonta kuuluu ja miten sitä tulisi suorittaa. Eri viranomaiset ovat myös eri mieltä siitä, miten lakia tulisi tulkita. Vaikuttaa lisäksi siltä, että lain tulkinta on ”vierittynyt” valvojan viranomaisen toimialueelle, vaikka kyseisen viranomaisen tulisi vain suorittaa valvontaa eikä rakentaa laista omaa tulkintaa ja suorittaa valvontaa tulkinnan perusteella. Sähkösavukekauppioiden on tällä hetkellä hyvin haastavaa toimia kaikkien lakien ja asetusten mukaisesti, koska sääntely ja tulkinnat muuttuvat hyvin usein. Monesti eri viranomaisten tulkinnat ja valvontakäytännöt menevät myös ”ristiin” keskenään. Tämän johdosta sähkösavukekauppiat ovat ajautuneet tilanteeseen, jossa mikä tahansa mahdollinen toimintamalli on jonkun viranomaisen näkemyksen mukaan väärin.

Sähkösavukekauppiat ry:n jäsenliikkeissä on sattunut useita ylilyöntejä valvonnan suhteen. Näistä mainittakoon lyhyesti mm. Valviran näkemys, että ”K18” -kyltti erikoisliikkeen ikkunassa on kielletty, koska sen tarkoituksena on mahdollisesti houkutella alaikäisiä liikkeeseen. Toisaalta täysin identtinen kyltti löytyy mm. RAY:n pelipisteistä. Toisena esimerkkinä haluamme tuoda tietoon Valviran tulkinnan, jossa mikä tahansa tuote voidaan lukea tupakkalain alle kuuluvaksi, mikäli voidaan epäillä, että tuotetta on mahdollista käyttää sähkösavukkeessa tai sen yhteydessä. Edellä mainittu on aiheuttanut lukuisia ongelmia, koska erikoismyymälät myyvät monesti myös ns. kioskituotteita ja näitä tuotteita on usein tulkittu käytettäväksi sähkösavukkeissa. Valvira käyttää suoraan lakitekstistä kohtaa ”höyrystettäväksi tarkoitettu neste” ja tämän alle Valvira on valvontatilanteessa asettanut myös elintarvikkeisiin kuuluvat elintarvikemakutiivisteet. Perusoletuksena kuitenkin lakia säätäessä on, että ”höyrystettäväksi tarkoitettu neste” on tarkoitettu määrittämään sähkösavukkeeseen avulla höyrystettävää sekä sellaiseen tarkoitukseen myytävää nestettä, ei suinkaan kaikkia mahdollisia nesteitä, joita voi höyrystää. Kyseinen tulkinta on aiheuttanut sen, että kunnan ympäristövalvojat ovat voineet halutessaan kieltää minkä tahansa nestemäisen tuotteen (mukaanlukien mausteet, limonadit, jopa pullotetun veden) myynnin erikoismyymälässä.

Sähkösavukekauppiaita leimaa myös tietyiltä tahoilta voimakas yleistämisen ilmapiiri. Monet tupakkapolitiikan kanssa työskentelevät tahot leimaavat sähkösavukealan tupakkateollisuuden salajuoneksi. Totuus on kuitenkin, että valtaosalla nykyisin Suomessa myynnissä olevista tuotteista ei ole minkäänlaista kytköstä ns. perinteiseen tupakkateollisuuteen. Tupakkayhtiöiden tuotteita ei ole kirjoitushetkellä myynnissä Suomen markkinoilla yhtäkään kappaletta.

Sähkösavukkeiden kauppa on keskittynyt voimakkaasti niitä myyviin erikoisliikkeisiin. Suomessa toimivat sähkösavukekat suoritavat tehokkaasti ikäraja- ja valvontaa. Myyntitilanteessa tuotteita ei koskaan suositella asiakkaalle, joka ei ennestään ole tupakoitsija. Toiminta on kokonaisuutena vastuullista.

Nykytilanteessa sähkösavuke on erinomainen väline ohjaamaan tupakoi- jia ympäri Eurooppaa vähemmän haitallisiin tuotteisiin. Mikäli tupakkapolitiikan toimijoita kiinnostaa kansanterveys aidosti, olisi heidän syytä kiinnittää huomiota sähkösavukkeeseen siirtymisen hyötyihin. Keskustelu sähkösavukkeesta on suurelta osin keskittynyt sen mahdollisiin haittoihin. Nykyisen tutkimustiedon perusteella sähkösavuke on huomattavasti vähemmän haitallista kuin perinteinen tupakointi olosuhteista riippumatta (PHE Public Health Englandin tutkimuksen mukaan 95% perinteistä tupakointia vähemmän haitallista). Sähkösavukekaupan kohtuuton verottaminen ja hallinnollinen myynnin vaikeuttaminen taas ohjaavat kuluttajan valintaa perinteiseen tupakointiin. Tämä on joka tapauksessa aina kansanterveyden kannalta tuhoisampi vaihtoehto. Nykyinen osittain täydellisen kieltämisen tai äärimmäisen voimakkaan säätelemisen kannalla oleva viranomaisten ennakoasenne ei myöskään paranna mahdollisuuksia yhteiseen rakentavaan sekä kansanterveyttä edistävään keskusteluun ja tutkimustyöhön.

Sähkösavukkeisiin liittyviin uhkakuviin (Nuorison kiinnostus, tupakoimattomien aloittaminen) on mahdollista reagoida nopeasti voimakkaammalla säätelyllä myöhemmässä vaiheessa, mikäli uhkakuvat alkavat realisoitumaan. Koska toistaiseksi kyseiset kuluttajaryhmät eivät ole osoittaneet merkittävässä määrin kiinnostusta sähkösavukkeisiin, ei voimakas säätely ole tarkoituksenmukaista. Voimakas säätely rajoittaa tehokkaasti tupakoivaa kuluttajaa vaihtamaan vähemmän haitallisiin nikotiinintuotteisiin. Voimakas säätely myös hankaloittaa koko sähkösavukealan toimintaa merkittävästi, olematta kuitenkaan kovinkaan tehokas alkuperäisessä tarkoituksessaan.

Muutosehdotukset työryhmän toimenpide-esityksiin

Kannatamme täysin toimenpiteitä, jotka tehokkaasti vähentävät tupakoinnista syntyviä haittoja. Nykyistä paremmin toimiva tupakkalaki voisi ohjata kulutusta vähemmän haitallisiin tuotteisiin, joten samalla haittojen vähentäminen kansanterveyden näkökulmasta toteutuisi paremmin. Hyvin toimivaa lakia olisi myös helppo alan toimijoiden noudattaa ja viranomaisten valvoa.

Mielestämme tavoite savuttomasta Suomesta on erinomainen ja oikeansuuntainen, mutta kuten aikoinaan alkoholin kieltolaki tai nykypäivän huumausaineiden laaja ja kasvava käyttö kielloista huolimatta osoittavat, että nikotiinin täyskieltojen ja rajoitusten sijaan tarvittaisiin kannustavampia menetelmiä ongelman ratkaisemiseen pitkällä aikavälillä.

Sähkösavukekappiaat ry kannustaa valtiovaltaa ottamaan mallia muista tuoteryhmistä, joissa vero-ohjauksella on saatu aikaan lupaavia tuloksia. Näistä nostaisimme esille esim. progressiivisen alkoholiverotuksen sekä autoverotuksen, joissa valtio ohjaa kulutusta pienemmän haittavaikutuksen omaaviin tuotteisiin. Näissä esimerkeissä toimintamalli ei perustu jonkin asian täydelliseen kieltämiseen tai saatavuuden estämiseen vaan haittavaikutuksiltaan pienemmän pahan suosimiseen.

Esimerkiksi autojen osalta täyssähköautot tai vähäpäästöiset mallit eivät ole täysin päästöttömiä, mutta suuressa mittakaavassa niiden lisääntynyt suosio merkittävästi parantaa autoilun kokonaispäästöjen tilaa. Uskomme, että tämänkaltaisilla toimenpiteillä myös tupakkatuotteissa on saavutettavissa merkittäviä kansallisia edistysaskeleita.

Viimeaikaiset toimenpiteet ovat osoittaneet, että veronkorotukset, esillepanorajoitukset tai tuotteiden pakkausmerkinnät eivät ole riittäviä keinoja tupakoinnin kokonaistason riittävään laskemiseen kansallisessa mittakaavassa.

Toimenpiteiden päätavoitteena tulisi olla tupakoinnin vahingollisten vaikutusten ja hoidosta syntyvien kustannusten pienentäminen kansallisella tasolla. Näistä keinoista haluaisimme nostaa esille:

- 1) Alaikäisten nikotiinituotteisiin käsiksi pääsyn tehokas estäminen
- 2) Tupakkatuotteiden laittoman maahantuonnin tehokkaampi valvonta, lisäresursseja Tullille
- 3) Tupakoitsijoiden kannustaminen tupakoinnin lopettamiseen, joko kokonaan tai ohjaamalla kulutusta savukkeita selvästi vähemmän haitallisiin nikotiinituotteisiin.

Sähkösavukkeet eivät ole täysin vaarattomia tai haitattomia. Kuitenkin suuri osa tupakointiin perehtyneistä asiantuntijoista on sitä mieltä, että sähkösavukkeet ovat huomattavasti vähemmän haitallisia kuin perinteiset savukkeet. Lisäämällä tupakoivien aikuisten tietoutta muista, vähemmän haitallisista vaihtoehtoista täyden lopettamisen rinnalla, sekä mahdollistamalla vaihtoehtojen laaja ja monipuolinen saatavuus, uskomme, että tupakoinnin haittoja voidaan merkittävästi vähentää Suomessa, ja samalla kääntää kaikista vaarallisimman tuotteen, perinteisen tupakan, käyttäjämäärä jyrkkään laskuun.

Haluaisimme nostaa esille kolme toimenpidettä, joiden uskoisimme olevan merkittävässä roolissa tässä kulutuksen siirrossa:

1) Riittävän valmisteveroedun säilyttäminen savukkeiden ja sähkösavukkeisiin tarkoitettujen nikotiininesteiden välillä. Tällä toimenpiteellä tupakoitsijoille tarjotaan rahallinen kannustin tupakoinnista luopumiseen.

2) Sähkösavukeneesteiden makuainekiellon lieventäminen.

Suomessa on lähes ainoana maana sähkösavukkeiden maut kielletty. Perusteluna on käytetty nuorison kiinnostuvan sähkösavukkeesta makujen takia, mutta kansainvälisten tutkimustilastojen valossa ei tällaista ongelmaa ole havaittavissa. Nykyinen makuainekiello siis lähinnä rajoittaa tupakoitsijoiden mielekkyyttä vaihtaa sähkösavukkeeseen käyttöön. Työryhmän esittämä ”maustamiseen tarkoitettut tuotteet” ja niiden kieltäminen ehdotetulla tavalla on suorastaan absurdi. Huomionarvoista on, että käytännössä tupakkatuotteita, mukaanlukien sähkösavuke, voi ainakin teoriassa maustaa millä tahansa makua sisältävällä aineella. Tosiasiallisesti siis käyttötarkoituksen valvominen on käytännössä täysin mahdotonta. Myyntipaikan perusteella tehtävä käyttötarkoituksen oletaminen on syrjivää ja sinänsä jo kiellettyä nykyisen perustuslain mukaan.

3) Esilläpitokiellon kumoaminen sähkösavukkeilta ja nikotiininesteiltä. Nykyinen savukkeiden ja nikotiinituotteiden tasavertainen esillepanokiello heikentää merkittävästi tupakoitsijoiden mahdollisuuksia saada informaatiota vähemmän haitallisista vaihtoehdoista savukkeille. Mahdollistamalla näkyvyys sähkösavukkeille, mahdollistetaan samalla tupakoitsijan saada tietoa vähemmän vaarallisista vaihtoehdoista.

Tuotepakkausten yhdenmukaistamisen kannalta huomionarvoista on, että sähkösavukkeeseen pakkausta ei yleensä pidetä mukana verraten perinteiseen savukeeseen. Sähkösavukkeiden osalta yhdenmukaistamisesta tulisi luopua, koska tuotepakkaukset eivät ole esillä lähtökohtaisesti käyttötilanteessa kuten muissa tupakkatuotteissa. Haluamme vielä kiinnittää huomiota siihen, että yhdenmukaisen tuotepakkauksen vaatiminen hankaloittaisi huomattavasti tuotteiden saattamista markkinoille ja nostaisi kustannuksia tarpeettomasti.

Lopuksi

Kieltojen sijaan sähkösavukkeeseen mahdollistama haittojen vähentäminen tulisi ottaa ehdottomasti osaksi nykyistä tupakkapolitiikkaa ja lainsäädäntöä. Haittojen vähentäminen sähkösavukkeeseen avulla ei ole ristiriidassa muiden nikotiinikorvaustuotteiden käytön päämäärän kanssa. Perinteisestä tupakasta pois siirtymisestä ei ole väärää tapoja, vaan jokainen polttamatta jäänyt savuke on voitto.

Nykyisellään olemme siis tilanteessa, jossa osa asiantuntijoista kiistelee siitä, mikä on oikea ja mikä väärä tapa saada tupakointi loppumaan, vaikka tärkeämpää pitäisi olla se, miten pääsemme tilanteeseen, jossa tupakan haitat ja siitä aiheutuvat kustannukset ovat mahdollisimman pieniä.

Tupakkasairauksia ei aiheuta nikotiini itsessään, vaan nikotiiniriippuvuudesta johtuva tupakointi.

”Paras on hyvän pahin vihollinen – Voltaire ”

Sähkösavukekauppiat ry
ssavukekauppiat@gmail.com

Panu Koivumäki
Toiminnanjohtaja